

Harmonisk interaktion online – universitetsanställda studerar högskolepedagogik på nätet

Lars-Erik Jonsson

Kan man bedriva nätbaserad undervisning i högskolepedagogik med hög grad av interaktion på nätet med högt utbildade akademiker som är vana att skriva och argumentera inom områden där de är experter? Jag ställer inte frågan för att jag tror att akademiker skulle ha några problem att skriva, utan snarare för att de kan tänkas vara väldigt måna om att inte släppa ifrån sig något som inte är oklanderligt välformulerat och därför redigerat i oändlighet. Det handlar specifikt om huruvida en grupp som i vanliga fall forskar och undervisar i högre utbildning är beredd att engagera sig i en högskolepedagogisk nätkurs på det sätt som kursen är upplagd. Hur man möjligen kan förstå de faktorer som inverkar på ett sådant deltagande jag skall presentera för er här.

Nätkurs som interaktivt åtagande

Nätbaserad undervisning skiljer sig i hög grad från äldre tiders distansundervisning vad gäller våra möjligheter att kommunicera snabbt och enkelt men också när det gäller bakomliggande pedagogiska modeller. Andersen och Dron (2010) beskriver detta som olika generationer av distansundervisning, en utveckling som gått från det vi kan känna igen från tidiga brevkurser till nätets alla möjligheter.

Det kan heller inte anses som ett kontroversiellt uttalande om jag påstår att vi idag betraktar det som önskvärt eller rentav nödvändigt att studerande skall vara aktiva och ta ansvar för sitt eget lärande. Kombinerar man sådana tankegångar med nätets möjligheter att kommunicera och ta olika resurser i bruk, är det inte så långsökt att ta det för mer eller mindre givet att nätkurser kan, eller rentav bör, bygga på samverkan i en eller annan form.

Interaktion med andra deltagare kräver emellertid både tid och engagemang. I en studie med titeln *Are Online Learners Frustrated with Collaborative Learning Experiences?* (Capdeferro & Romero, 2012) konstateras att det finns mycket som kan skapa frustration men att den överlägset största källan till frustration var att man upplevde olika stort engagemang hos sina medstudenter. Detta är förstas inte svårt att förstå om man blir bedömd och betygsatt utifrån uppgifter som förutsätter allas medverkan.

Som i de flesta andra sammanhang är det nödvändigt att informera de studerande om vad som väntas samt att förklara varför man har valt att göra på ett visst sätt. I en undersökning (Bain, 2011) är de övergripande slutsatserna att: a) man måste förklara själva rationalen bakom onlinediskussioner, b) det är nödvändigt att faktiskt artikulera sina tankar samt c) att det är nödvändigt att koppla inläggen till andras inlägg så att det inte blir en samling monologer på nätet.

Som erfarna lärare kan vi med stor sannolikhet förklara för våra kursdeltagare varför vi gör på ett visst sätt och hur de skall bete sig, men vi vet också att även om vi tycker att vi formulerat oss glasklart blir det inte alltid som vi tänkt. När det gäller att få studerande att engagera sig och agera enligt kursledningens intentioner, tror jag att vi alla har en rik flora av erfarenheter.

Utöver vad som framhållits ovan är en förutsättning för en fruktbar samverkan att deltagarna vågar, vill och finner det mödan värt att samverka med andra deltagare. Detta kan beskrivas med vad som på engelska kallas *rapport*, vilket kan definieras som "*harmonious interactions between teachers and students or a relationship with mutual understanding and satisfactory communication*" (Murphy & Rodríguez-Manzanares, 2012). Detta handlar ur en aspekt om att vi kan samverka utan vare sig tekniska- eller relationella problem och att man kan kommunicera på ett sådant sätt att man lär sig något. Emellertid kräver en harmonisk och väl fungerande dialog, vare sig den sker ansikte mot ansikte eller över nätet, något mer än att man avfyra logiskt oantastliga argument. Jag tror att vi alla kan vittna om vilka varierande känslor vi har inför att diskutera med olika personer; en del skall alltid "vinna", andra "jamsar med" medan en del lyssnar, kommer med förslag och är till och med beredda att lära sig något nytt. De här olika sätten att förhålla sig kallas ibland *disputational-*, *cumulative-* respektive *explorative talk* (se t.ex. Wegerif, 2008).

Begreppsligt kan vi förstå villkoren för kommunikation som en relation mellan *dialektik* och *dialogism* (Ravenscroft, 2011) där dialektik beskriver en i huvudsak logisk argumentation med sakliga begrepp medan dialogism står för förmågan att ta den andres perspektiv och bygga en relation. Stephen Downes (2008) uttrycker det på följande sätt:

What makes online communication work is the realization that, at the other end of that lifeless terminal, is a living and breathing human being. The only way to enable people to understand you is to allow them to sympathize with you, to get to know you, to feel empathy for you. Comprehension has as much to do with feeling as it does with cognition.

Båda komponenterna är således viktiga i den nätbaserade diskussionen; man måste diskutera både sakligt och socialt. Jag brukar uttrycka det som att man måste få lov att prata en del strunt men inte enbart strunt för då blir det problem. I ett bokkapitel med titeln *The Online Seminar as Enacted Practice* (2009) visar Säljö och jag själv hur deltagarna även använder sig av en viss mängd socialt prat i diskussionsforumet. De beskriver till exempel att de har svårt att förstå delar av litteraturen eller att de har svårt att hinna med men också att de skall försöka att bidra till diskussionen. Detta är alltså uttalanden som inte direkt fokuserar på själva stoffet utan mer på att bygga upp relationer.

Som slutsatser av de undersökningar jag beskrivit här, kan man se att ett jämnt och kontinuerligt *engagemang* bland deltagarna är viktigt för interaktionen; motsatsen leder ofta till frustration. Ett sätt, kanske det enda, att bedöma engagemang i en nätkurs är att se till vad deltagaren *bidrar* med. Forskningen ovan visar att det är nödvändigt att man *förklarar* för deltagaren varför och hur man förväntas interagera med andra så att inte den *interaktion* som man eftersträvar istället utmynnar i att man kör sitt eget race. Att den *tekniska* infrastrukturen måste medge problemfri kommunikation, något som dessvärre inte alltid är fallet, förefaller mer eller mindre självklart, men för att meningsfull interaktion skall kunna komma till stånd måste kommunikationen även ske på vissa villkor. Klimatet måste å ena sidan vara *tillåtande* så att man vågar delta men å andra sidan måste interaktionen också vara *meningsfull* och kunskapsutvecklande; det måste alltså finnas både förnuft och känsla.

Högskolepedagogisk baskurs på nätet

Den högskolepedagogiska kurs som jag här beskriver bygger i hög grad på att deltagarna skall få ett utbyte av varandra; man kan säga att vi både förväntar oss och kräver att deltagarna skall interagera med i första hand varandra men också med kursledningen. Sådillvida skiljer sig upplägget väldigt tydligt från brevkursen där man i princip enbart hade kontakt med en lärare som "rättade" de uppgifter man sände in; en avlägsen likhet finns dock med sådana brevkurser där man även organiserade deltagarna i en studiecirkel. Det är nog ingen orimlig tanke att det kan finnas en del förväntningar och uppfattningar om en "distanskurs" som vi kan behöva uppmärksamma både initialt och under kursens gång.

Organisatoriskt arbetar vi i en lärplattform (GUL) med deltagarna indelade i arbetsgrupper. All information och alla resurser finns i lärplattformen. Kursinnehållet är indelat i ett antal workshops och ett avslutande projektarbete vilka vid godkänd examination ger 5 hp. Kursen pågår vanligtvis under större delen av terminen. Lärandeaktiviteterna i kursen går till så att deltagarna läser kurslitteratur om vilken de sedan skriver reflektioner, vilka slutligen diskuteras i diskussionsforum. Det förekommer således inte några specifika lärarfrågor som skall besvaras och sedan rättas av läraren.

Det som jag valt att fokusera på i den här presentationen är under vilka villkor det kan uppstå ett sådant samarbetsklimat som får deltagarna att engagera sig på det sätt som var avsett och som förhoppningsvis gynnar lärandet.

Frågor

Givet att vi har detta uppägg med interaktion mellan deltagarna – det finns förstås andra varianter – är det inte självklart att man lyckas skapa det klimat som vi ovan benämner "rapport". I undersökningen ovan (Murphy & Rodríguez-Manzanares, 2012) ställde forskarna följande frågor till 42 lärare i distansundervisning: *Is building rapport important in DE (DE= distance education); What are the challenges related to promoting rapport in DE; In what ways do you build rapport between yourself and students in DE?* Med andra ord: är det viktigt; vilka är svårigheterna; hur gör ni?

Flera av de tillfrågade menar att det är viktigt att skapa goda relationer eftersom det annars blir som att undervisa "a bunch of little computers". Men de säger också att det kan vara en utmaning därför att många som valt att gå kurser på nätet faktiskt inte vill ha något samarbete med andra. Några tycker heller inte att det är något som de har anledning att engagera sig i. De som faktiskt vill bygga ett gott klimat försöker dock göra detta genom att vara tillgängliga, se individerna, ge feedback och att inte enbart engagera sig i de rent kunskapsinriktade diskussionerna. Detta är något som väl stämmer väl överens med hur vi tänker oss att goda lärare på campus bör uppträda.

I undersökningarna om "rapport" respektive "frustration" har man i ena fallet vänt sig till lärare och i det andra till de studerande själva. Dessa undersökningar kan på en generell nivå göra oss medvetna om vad vi behöver uppmärksamma när vi organiserar nätkurser. Jag tror emellertid att man därutöver har ett specifikt intresse av att veta hur deltagarna uppfattar en kurs där man själv står som ansvarig.

Syfte

Nu är kanske inte kursledarens personliga nyfikenhet av ett sådant allmänt intresse att det förtjänar att mångordigt beskrivas men det som kan vara generellt intressant här är att vi riktar oss till en högt kvalificerad grupp deltagare som själva har undervisningsuppgifter.

Syftet med studien är därför att:

1. systematisera de erfarenheter och attityder som denna speciella grupp av forskare, universitetslärare och doktorander rapporterar när de deltar i nätkurs med omfattande interaktion i text inom ett område där de i de flesta fall inte har expertkunskap för att därifrån,
2. dra slutsatser om huruvida vi har lyckats skapa det som ovan beskrivits som en "harmonious interaction" och slutligen
3. ge sådana rekommendationer som med stor sannolikhet främjar harmonisk interaktion och nätbaserat lärande generellt.

Datakällor

För att komma åt kursdeltagarnas sätt att uppfatta den nätbaserade undervisning de varit med om valde jag att återvända till de regelbundna utvärderingar som gjorts efter varje kurs. Dessa utvärderingar ges centralt till samtliga olika varianter av den högskolepedagogiska baskursen, alltså inte enbart nätkursen och de innehåller både sådana frågor där man värderar något på en skala och fritextkommentarer. Några exempel på utvärderingsfrågor:

I vilken utsträckning har dialogen med kursledning och lärare motsvarat dina önskemål?
I vilken utsträckning anser du att kursens arbetsbelastning och krav motsvarat poängantalet?
Vad har varit särskilt positivt på kursen och bör behållas?
Vilka förslag till förändringar av kursen önskar du framföra?
Övrigt

Kursutvärdering är som vi alla vet en verksamhet som lyder under speciella villkor. Det är inte bara att den skall göras av formella skäl, och därmed gärna får en generellt giltig utformning som inte alltid ger lärare och studenter den mest relevanta informationen, utan den ges i de flesta fall också när kursen är slut, vilket inte sällan leder till att de studerande prioriterar bort utvärderingen med stort bortfall som följd.

För att kunna ställa de frågor som jag själv var intresserad av att få svar på och för att se om deltagarna hade några bestående intryck (men?) av nätkursen sände jag med hjälp av deltagarlistorna i lärplattformen epost till de deltagare som gått kursen under tidigare terminer. Jag presenterade mitt ärende så här:

Nu när det har gått en tid och du har fått lite distans (eller kanske glömt), vore vi som var kursansvariga vid PIL-enheten mycket tacksamma om du kunde ta några minuter och svara helt spontant på nedanstående frågor.

Om en kollega skulle fråga dig om kursen vad skulle du då välja att säga?
Var det något som erbjöd speciella utmaningar eller problem för dig?
Kände du dig sedd och uppmärksam i kursen?
Tror du att du lärde lika bra som om du hade gått en campuskurs?

Vi vet alla av egen erfarenhet att vi titt som tätt "drabbas" olika enkäter eller frågor som någon skickar till oss i hopp om att vi skall ge information om något som vi ofta är måttligt intresserade av och därför hade jag inga större förhoppningar om att de tidigare deltagarna vare sig skulle ta sig tid att svara eller ens minnas något som de tyckte var värt att rapportera. Det skulle visa sig att jag hade fel.

Material

Som underlag i den här undersökningen har jag *enkäter* från varje termin från hösten 09 till och med våren 12, inalles 116 svar, vilka utgör ca 40% av andelen registrerade deltagare. Här kan man förstås tycka att det en ganska blygsam svarsfrekvens men det är regelmässigt betydligt fler deltagare som registrerar sig än som både deltar och faktiskt fullbordar kursen. Såttillvida finns en viss tillförlitlighet hos de avgivna svaren då de med stor sannolikhet kommer från deltagare som faktiskt gått färdigt kursen.

Utöver detta material kommer, som ovan nämnts, de *epostsvar* som tidigare kursdeltagare har avgett. Här finns av förklarliga skäl inte den senaste terminen representerad. Jag fick in 60 svar från tidigare deltagare där man i en del fall svarar mycket kortfattat men i flertalet fall ger personliga och utförliga kommentarer till de fyra frågorna.

Analys

Jag exporterade utvärderingarna från lärplattformen och sammanställde dessa till ett dokument med grafik och fritextsvar (19 sidor i storlek A4, typsnitt Calibri 10pt).

De 60 epostsvaren sammanfogades likaså till ett dokument (14 sidor i storlek A4, typsnitt Calibri 10pt) med mellanrum mellan de olika personernas svar.

De två textmaterialen har sedan kodats och kategoriserats var för sig, inte snävt utifrån frågorna utan från en ambition att finna indikatorer på vad som skulle kunna beskrivas som "*harmonious interaction*", "*mutual understanding*" och "*satisfactory communication*".

Speciellt för den kvalitativa analysen så som jag här använder den är att man söker beskrivningskategorier för specifika fenomen, vilket innebär, till skillnad från den traditionella utvärderingen, att vi inte i första hand är intresserade av att se hur många som har en viss uppfattning eller avger ett visst omdöme. En enda person kan således erbjuda oss en rad värdefulla aspekter på ett visst fenomen medan det också kan vara så att en stor mängd personer bidrar med väldigt få aspekter. Det kan vara värt att ha detta i åtanke då det kan vara lite kontraintuitivt i ett samhälle där man alltmer försöker kvantifiera sådana fenomen som inte alltid låter sig kvantifieras.

Kategorin är en sorts slutsats som man gör utifrån läsningen; ofta kommer den till som ett resultat av ett kognitivt tankesprång, *abduktion* (ref), där ett antal faktiska omständigheter ger upphov till en ny insikt, formulerad i en kategori, ord eller begrepp. De kategorier jag beskriver nedan är alltså inte några kategorier som jag har bestämt från början och som jag sedan söker stöd för utan kategorierna är ett sätt att ge ett beskrivande uttryck för något som personerna uttrycker i sina svar även om de inte säger exakt de ord som återkommer i kategorin. Man kan kanske tänka på kategorin som ett slags rubrik som sammanfattar olika uppfattningar och omdömen som personerna avger.

För analysen har jag arbetat med två olika dataprogram för kvalitativ analys, *Atlas.ti* (www.atlasti.com) resp. *Dedoose* (www.dedoose.com/) där det senare är ett helt nät- och plattformsoberoende verktyg. Förenklat går analysen till så att man väljer ut textavsnitt som man bedömer som meningsbärande. Dessa kan sedan förse med koder, vilka i sin tur kan kombineras, tolkas eller beskrivas på olika sätt. I grunden är detta en intuitiv process som är lite svår att i detalj beskriva.

Även om analysen i hög grad bygger på intuition och insikt, kan man samtidigt betrakta den som hierarkisk genom att man utgår från deltagarnas utsagor vilka steg för steg sammanfattas och generaliseras. Normalt resulterar en sådan analys i vad man brukar kalla en (eller flera) kärnkategori (-er) som klargör ett fenomen. I det här fallet hade vi emellertid en kategori, *harmonious interaction*, som vi ville få förklarad av våra data.

Resultatet från en analys av kvalitativa textdata är i allmänhet mycket rikt på information, vilket är ett mindre problem när det skall redovisas i text där man kan anpassa läsningen och läsa gång på gång om så behövs. Muntlig redovisning kräver dock att man både reducerar och abstraherar på ett sådant sätt att man bibehåller en meningsfull och intressant detaljnivå men utan att denna blir så omfattande att det blir omöjligt att urskilja några utmärkande drag.

Resultat

Av de demografiska frågorna i enkäterna framgår att ungefär hälften av deltagarna är doktorander. Det varierar lite från termin till termin men intrycket är att det blir en allt större andel doktorander som tar den högskolepedagogiska kursen som en del av sin forskarutbildning; senaste kursomgången var det >60% som var doktorander, varav många inte har någon direkt undervisningserfarenhet. I den här undersökningen fokuseras inte doktorandernas undervisningserfarenheter specifikt, men jag nämner det eftersom de återkommer i en del kommentarer.

När jag analyserade mitt material på det sätt som jag beskrivit ovan, framträdde fyra olika huvudkategorier: **gruppens** agerande, kursens **design**, **individens** agerande och **ledningens** agerande. Detta innebär alltså att det i deltagarnas olika utsagor finns innehåll som gör det rimligt att säga att de utgör belägg för respektive kategori. Helt uteslutande är det naturligtvis inte och ibland är det möjligt att en utsaga kan utgöra underlag olika kategorier. Syftet måste dock vara att åstadkomma något som är både begripligt och användbart.

Man kan inledningsvis notera att analysresultaten från de två datauppsättningarna överensstämmer i stora delar. Man kan därför tycka att det onödigt med två uppsättningar där det faktiskt är samma personer som svarar men det kan också visa vilka minnesbilder man har av kursen, en sorts datavalidering.

Analys av utvärderingsdata

Nedan följer en beskrivning i löpande text, vilken är konstruerad utifrån de analytiska memon som skrevs fortlöpande vid analysen i de dataprogram som använts. I texten har jag kursiverat nyckelord inom respektive kategori. Därefter presenterar jag analysen i tabellform där huvudkategorierna och deras utmärkande karakteristika presenteras tillsammans med nyckelord från texten.

Grupp

Gruppen spelar en central roll i kursen som den är upplagd, då den blir avgörande för om det skall bli en bra diskussion eller inte. Är det för få deltagare förloras dynamiken, likaså om aktiviteten uteblir eller är osynkroniserad. När det gäller sammansättningen är det viktigt att det finns en bra blandning mellan erfarna och mindre erfarna deltagare.

Samordning

Det är nödvändigt med en viss samordning med de andra deltagarna och därför måste det finnas både tydliga *tidsramar* och *flexibilitet* inom ramen för kursens olika avsnitt. Om deltagarna kommer i otakt i diskussionen, tappar man lätt tråden; diskussionen kan bli förvirrande och man lägger pliktskyldigt in en text bara för att man måste snarare än för att bidra till en verklig, levande diskussion. En haltande, osynkad dialog får man sällan ut så mycket av.

Innehållsfokus

Gruppen kan ibland bli ett alltför *snävt* forum att diskutera i och det finns förslag om att ha ett parallellt forum utöver gruppen där man mera fritt kan följa upp de trådar man är intresserad av. En ökad *öppenhet* kan dock få konsekvenser. Vid ett tillfälle öppnades grupperna så att alla kunde följa vad som skrevs i andra grupper, vilket fick många att känna stress över att se hundratals olästa meddelanden när de loggade in. Öppenheten kan emellertid även uppfattas som en tillit till att deltagarna kan skaffa sig kunskap genom stödresurser som inte hör till den obligatoriska läsningen. Här skall dock nämnas att deltagare kan stressas av många *valbara* resurser.

Klimat

Det finns ett klimat där deltagarna är *öppna* för olika åsikter och man hjälper varandra framåt i diskussionen. *Frihet* att diskutera utifrån sina intressen är dock ett komplext problem som uppfattas på olika sätt av deltagarna. De som har med sig erfarenheter vill prata om dessa med varandra men detta kan få de mindre erfarna att känna sig *utanför*. I ideala fall blir dock diskussionerna utvecklande. Här uppskattas givande kommentarer och snabb *återkoppling*.

Design

När det gäller kursens organisation finns en rad uppfattningar och det är nog så att uppfattningarna i lika hög grad beror på deltagaren själv som på kursens organisation.

Organisation

Det framgår tydligt vad som *obligatoriskt* och vad man kan *välja* att engagera sig utifrån intresse; det är en bra blandning mellan tvång och öppenhet med tydliga tidsramar. Informationen är tydlig, lättåtkomlig och med god framförhållning. "En av de mest välorganiserade kurser jag gått".

Det kan dock finnas problem att orientera sig. Därtill finns en mängd *externresurser* utöver de som man måste ta del av. Att man har kunnat länka externa källor och litteratur in till forumen har gjort att man kunnat föra in sina egna frågor i kursen, så det finns stor chans på denna kurs att *påverka* innehållet. Detta kan dock innebära att det blir väldigt många inlägg där en del uppfattas som irrelevanta ("småkommentarer och annat tjafs"). Ett råd är att *avgränsa* diskussionerna så att de får en viss riktning, att införa någon form av begränsning för inläggen samt att bestämma en tid då diskussionen skall vara avslutad.

Fältuppgifterna intervju, auskultation och projektarbete får övervägande positiva kommentarer. Det visar sig också att de få träffarna *IRL* (starten, examinationen) är uppskattade och att man gärna skulle vilja träffa sin arbetsgrupp IRL.

Nät

Ett uttalat syfte med nätkursen är ofrånkomligen att introducera själva nätkursen som undervisningsform. Här överväger det positiva med kommentarer som "positivt *överraskad*" även om det ofrånkomligen blir "fattigare" än undervisning på plats. Det som uppskattas speciellt är, inte överraskande, att man kan *välja* tid att göra uppgifter och att man har kunnat ta upp frågor ganska fritt ur litteraturen.

Här finns omdömen som "en fantastisk *erfarenhet* av en nätkurs som kunde ge mycket mer än vad en vanlig campuskurs hade gett mig". Det är positivt att ha varit med om detta som student. Man får se hur en nätkurs kan organiseras med olika *multimedialösningar*.

Den som valde nätkursen för att slippa binda upp sig tidsmässigt inser dock att detta kanske inte var det bästa skälet att välja nätkursen. Det är därför nödvändigt att göra en *tidskalkyl* för att även om man kan arbeta närsomhelst på dygnet tar det tid att genomföra kursen. Slutligen nämns att om man inte har någon tidigare erfarenhet av nätkurser så skulle man vara betjänt av någon form av *introduktion*.

Text

Nätbaserad asynkron kommunikation i skrift, uppfattas olika av olika deltagare. Det kan vara mycket *tidskrävande* att skriva inlägg och att ta del av många inlägg som dessutom kan vara mycket omfattande. Man måste också skriva mer än man kanske förväntat sig. Inte heller är det självklart hur man skall ge respons. Ibland blir det mer av en allmän kommentar än en inbjudan till fortsatt *diskussion*. I enstaka fall sägs att nätkommunikation inte passar alls och att ett samtal "är så mycket mer än skrift".

En undervisningsform där man måste formulera sig skriftligt ger inlägg med större *eftertanke* än en där man skall delta muntligt. Diskussionerna blir väldigt *utvecklande* då man har "betänketid" även om allt inte är solklart från början. Betänketiden i asynkrona diskussioner leder till ett *successivt* lärande genom att nya infallsvinklar dyker upp i diskussionerna. Det är "inspirerande helt enkelt" som någon skriver. Framförallt är det en fördel att kunna disponera tidsanvändningen själv.

För att få ett snabbt *flöde* i diskussionen är det dock nödvändigt att man inte skriver för långa inlägg. Diskussionen behöver organiseras så att den blir mer *informell*.

Individ

Även på individuell nivå varierar omdömet med deltagarnas förväntningar och personliga preferenser.

Preferens

Omdömena varierar: "En mycket bra kurs där jag lärt mig mycket!" Av renodlat negativ karaktär är omdömena som att man förväntat sig mer av "pedagogisk lärdom" genom kursen och att dialogerna har saknat djup: "Tyvärr har den för mig blivit en läskurs som bara skall avslutas snarare än en god pedagogisk utbildning."

Anpassning

Innehållsmässigt tänker en del att kursen borde vara med fakultetsspecifik istället för allmänpedagogisk. Ett förslag till att göra kursen mer relevant går ut på att "*anpassa*" vissa moment mer åt sitt eget intresse och arbete. Inslaget om juridik är "jätte viktigt".

Nytänkande

Att deltagare nämner att de fått nya *tankar* om läraruppdraget måste också betraktas som positivt.

Ledning

Av omdömena framgår att deltagarna generellt sett är nöjda med ledarnas insats. Detta innebär dock inte att det saknas kritiska kommentarer.

Aktiv

En grupp kommentarer handlar om hur ledarna måste *ingripa* när grupperna av något skäl inte fungerar; det kan handla om att *kontakta* deltagare som blivit osynliga eller att *organisera* om i grupperna i de fall då deltagare lämnat gruppen.

Närvarande

Det förefaller också viktigt att lärarna bibehåller en *kontinuerlig* närvaro i diskussionerna men är *inkännande* (lyhörda) så att man inte tar initiativet från deltagarna.

Tillmötesgående

Deltagarna uppskattar lärare som är *entusiastiska* och hjälper till att hålla engagemanget uppe. Vidare uppskattas *snabba* och många kommentarer där det framgår att man har läst inläggen. Att lärare har en öppen och trevlig inställning, gärna *hjälper* till och svarar på frågor uppfattas som positivt.

Tabell 1. Sammanställning av huvudkategorier med utmärkande karakteristika och nyckelord hämtade från utvärdering hösten 09 till och med våren 12.

GRUPP		DESIGN		INDIVID		LEDNING	
Samordning	Ramar flexibilitet	Organisation	Obligatoriskt välja externresurser avgränsa IRL-möten	Preferens	Bra saknar djup	Aktiv	Ingripa kontakta organisera
Innehållsfokus	Snävt öppet valbart	Nät	Övriga valmöjlighet tidplanering introduktion	Anpassning	Specifik allmän	Närvarande	Kontinuerlig inkännande
Klimat	Öppet frihet återkopplat utanför	Text	Tidskrävande eftertanke utvecklande informell	Nytänkande	Tankar om läraruppdrag	Tillmötesgående	Entusiastisk snabb hjälpsam

Analys av de tidigare 60 deltagarnas svar

På samma sätt som vid analysen av utvärderingsdata presenteras varje kategori med dess utmärkande karakteristika och nyckelorden kursiverade.

Individ

Deltagare som tänker tillbaka verkar ha kursen i positiv hågkomst. I hög grad är ett positivt utfall en funktion av den egna insatsen där man ibland fick slita hårt men också fick ett belönande utbyte med övriga deltagare.

Behållning

Återkommande är uttrycken "positivt överraskad", "bättre än förväntat" eller "till min förvåning". Detta kan ju tokas på lite olika sätt, antingen som att vi faktiskt lyckades skapa något bra eller att man initialt haft väldigt låga förväntningar på kursen. På en allmän nivå gav kursen nya tankar om den egna undervisningen; mer specifikt gav den grundläggande *insikter* i högskolepedagogik och en viss teoretisk *grund* att stå på. Den kan härigenom bli ett verksamt redskap mot "pedagogisk enögdhet". Kursen kunde emellertid också kännas som ett tvång, då den inte i tillräckligt hög grad anknöt till deltagarens intresseområde.

Ansvar

Initiativ är ur flera aspekter ett mycket centralt begrepp för vad deltagaren skall få med sig från kursen då det sätter fokus på individens agerande. När det gäller aktiviteterna, är det visserligen kursledningens roll att uppmuntra och stödja men det som deltagarna ger uttryck för här är vilket ansvar man själv hade i kursen för att det skulle komma ut något positivt. "Kvaliteten blir vad man gör den till" därför att kursens idé bygger på "frihet under ansvar". Det handlar både om att "göra sig synlig" och gå in med "föresats att få ut något". Det framgångsrika individuella agerandet bygger inte enbart på att ta plats för att få ut så mycket som möjligt själv utan det bygger även på att *bidra*; om man "ger får man något tillbaka". Dessvärre räckte det inte alltid att individen går in med en positiv *attityd* och vilja att få ut något av kursen om gruppen inte fungerade.

Samhörighet

Känslan av delaktighet är beroende av om man blir *uppmärksammas* för det man presterar, får feedback. Brist på egen undervisningserfarenhet kan dock göra det svårt att delta i de diskussioner med mer erfarna deltagare gärna drar upp egna *erfarenheter* som exempel. Det förekommer dessbättre inga problem att komma överens utan problemen handlar mer om uteblivna aktiviteter eller om att deltagare försvann. Det bör dock nämnas att det kan vara svårt för en del att känna *närvaro* på nätet. Nätstudier kan inte ha mer än ett mycket begränsat antal träffar IRL. Deltagare som har möjlighet att träffas saknar därför ofta att man inte träffar den man diskuterar med *IRL*.

Tid

Tiden förekommer regelbundet i svaren och den har förstås med förväntningarna på kursen att göra. Det tog mer tid att gå nätkursen än att gå campuskursen (tror man). Ett råd är att redan från början "inte underskatta den tid det tar" och att det kan vara svårt att "hinna med i tempot". Man upplevde också en *ojämnt* fördelad arbetsbörda med mer jobb i början av kursen.

Ledning

Lärarnas insatser beskrivs med en rad positiva verb som kanonbra, imponerande, föredömliga, engagerade, strålande, *aktiva* och *närvarande*. När det gäller uppmärksamheten för de egna prestationerna, så värderade man *personlig*, omfattande och snabb feedback från såväl kursdeltagare som kursledning. Eftersom man uppmuntrades att vara aktiv blev man mer sedd än vad man trott och det kändes som om man var delaktig i något gemensamt där man blev bekanta på ett personligt plan trots att allt sköttes genom datorn.

Design

Här återkommer kommentarerna om man fick upptäcka något nytt. De konkreta beskrivningarna handlar i hög grad om det man skulle producera och att det stundtals blev både utmanande och intensivt. Samtidigt uppskattade man dock att man kunde förhålla sig flexibelt till såväl tid som innehåll inom kursens ramar.

Krav

Ibland kändes det vara problem att komma på något att säga och risk finns att det blir "*krystade*" inlägg bara för att de skulle göras. I värsta fall utmynnade detta i ett "personligt snicksnack". Å andra sidan är det de *obligatoriska* inlämningarna som gör det bra då det inte är så lätt att "smita undan". När man väl fått vanan att gå in på GUL och skriva blev det faktiskt "roligt". Ibland blev det problematiskt att ta till sig själva innehållet då inläggen ibland var både långa och komplexa där man kunde uppleva att det blev så avancerat att man inte hade något att bidra med. Det upplevdes också som svårt att bidragens omfattning *varierade* kraftigt; "vissa skrev mycket, andra nästan inget".

Nätet

Att studera på nätet var en ny erfarenhet för många. Här finns beskrivningar om att man blivit positivt *överraskad*: "När man fått vanan var det roligt" och man skulle kunna tänka sig fler nätkurser. Diskussionerna kan bli bättre än vid kurser där man träffas och man blir mer *sedd* än på campus. Man uppskattade också att det var möjligt att växla den tid det faktiskt tog mot *friheten* att arbeta vid tider som man själv bestämde. Även innehållet upplevdes präglad av *flexibilitet* då det var mycket öppet för egna funderingar och reflektioner. Nätmiljön kan förstås också uppfattas negativt och man kan till och med "hata från första stund" och då kan det kännas omöjligt att "genomföra någon utbildning alls på detta sätt."

Utmaningar

Kursens organisation erbjöd också en del utmaningar; det gick inte att arbeta helt i eget tempo som man kanske hade förväntat sig. Initialt upplevs kursen som mycket *intensiv* med många inlägg och många grupper att hålla koll på; man får en känsla av att inte hinna med. Att bli presenterad för kontinuerligt tillkommande nätresurser kan kännas *övermäktigt* liksom det ständiga *interagerandet* med andra. Ett mycket positivt värdeomdöme är dock: "Jag har *växt* 2 meter som pedagog och ledare".

Text

Att formulera sig i text är en fördel därför att texten är bestående och att man kan gå tillbaka till det man skrivit. Detta gör det man producerar mer *genomtänkt*. Man "måste tänka när det sätts på pränt" och man tvingas att formulera det man tänker. Ytterligare aspekter på inläggen så som de genomförs är att man faktiskt måste *producera* något; man "kan inte smita undan", säger någon därtill är man tvungen att läsa och reflektera över vad *andra* skriver. Sammantaget talar detta till de skrivna inläggens fördel och det påpekas också att det blir minst lika bra som om man suttit i smågrupper på campus och "diskuterat teman som delats ut".

Tabell 2. Sammanställning av huvudkategorier med utmärkande karakteristika och nyckelord hämtade från brevenkäten till tidigare deltagare hösten 09 till och med hösten 11.

INDIVID		DESIGN		LEDNING
Behållning	Insikter grund (bas)	Krav	Krystat obligatoriskt varierande	Aktiv
Ansvar	Initiativ bidra attityd	Nät	Övrigaskning frihet flexibilitet	Närvarande
Samhörighet	Uppmärksammasd erfarenheter närvaro IRL	Utmaning	Intensiv övermätigt interaktion	Personlig
Tid	Ojämn börda	Text	Genomtänkt producera andras bidrag	

Diskussion

Den här undersökningen hade tre syften, nämligen att systematisera deltagarefarenheter, att dra slutsatser om interaktionens kvaliteter samt att ge mer allmängiltiga rekommendationer för nätkurser. Jag behandlar dessa tre delar var för sig nedan.

Deltagandets villkor

Genom kategoriseringen av deltagarnas uppfattningar om kursen får man, som jag bedömer det, en detaljerad bild av hur deltagarna uppfattar villkoren för sitt agerande i kursen, alltså det som uttrycks i den **första** delen av det tredelade syftet: *systematisera de erfarenheter och attityder som denna speciella grupp av forskare, universitetslärare och doktorander rapporterar...*

Att systematisera erfarenheterna på det sätt som ovan beskrivits är visserligen en mycket tids- och tankekrävande, men ändå ganska handfast, uppgift. Att mot bakgrund av analysen bedöma interaktionens kvalitet är måhända ett något vanligare företag.

Interaktionens kvalitet

Det **andra** delsyftet är att: *dra slutsatser om huruvida vi har lyckats skapa det som ovan beskrivits som en "harmonious interaction".*

Jag bedömer att interaktion i detta sammanhang främst handlar om *gruppen, individen och ledningen*. Vi noterar att gruppens roll fokuseras i hög grad i utvärderingsmaterialet medan individens agerande framförallt fokuseras hos de tidigare deltagare som i minnet återkallar hur det var. Beskrivningar av kursledningens roll och agerande skiljer sig inte markant åt i de två datauppsättningarna.

Grupp

Det finns en del faktorer som kan störa interaktionen, att diskussionen inte är riktigt *synkroniserad* (jfr Capdeferro & Romero, 2012) är en sådan. Man kan tycka att detta är något som lätt kunde avhjälpas med tydliga deadlines och eventuell stängning av forumen när tiden är ute. Detta leder emellertid till att man förlorar en del av den flexibilitet som sannolikt var ett av skälen till att man valde en nätkurs.

När det gäller diskussionens *inhåll*, kan gruppen ibland kännas som ett alltför snävt forum där det kan bli lite rundgång. Å andra sidan kan en öppning som involverar fler deltagare kännas överväldigande. Erbjudandet om att läsa och diskutera externa resurser utöver kurslitteraturen uppskattas på olika sätt av deltagarna.

Av mer entydigt positiv karaktär är uppfattningarna om *diskussionsklimatet* där man betraktar sina kurskamrater som öppna för olika åsikter, vilket ger frihet att ta upp ämnen utifrån sina intressen (jfr Ravenscroft, 2011). Viss vaksamhet krävs dock så att diskussionen inte enbart blir en angelägenhet för de med liknande erfarenheter och att några lämnas utanför.

Individ

Utvärderingsmaterialet ger inte så mycket vägledning när det gäller individens roll i interaktionen. Istället uppehåller man sig mer om vad man tycker om kursen som antingen beskrivs som mycket bra eller som ett tvång som saknar djup. Deltagarna som tänker tillbaka på kursen har däremot åtskilligt med uppfattningar om vad som gynnade interaktionen. De ger liksom ovan omdömen om vad kursen betytt men framförallt uppehåller de sig vid den enskildes *ansvar* i aktiviteten. Här handlar det i hög grad om frihet under ansvar och att man går in med en föresats att få ut något, en positiv *attityd*. Det handlar om att *bidra* men inte om att enbart ta plats själv (jfr Bain, 2011). Liksom ovan nämns att det kan vara ett problem om man inte delar erfarenheter med andra och att ovanan att kommunicera på nätet gör att man kan sakna vanliga fysiska träffar (IRL).

Ledning

I båda materialen betonas lednings roll för interaktionen. Det handlar i hög grad om att ledningen skall ingripa och organisera när det inte inte fungerar men också om att uppmuntra och visa engagemang. Detta kräver en kontinuerlig närvaro men samtidigt en känsla för när diskussionen fungerar utan lärarens inblandning. Närvaro och personligt engagemang är nyckelbegrepp (jfr Downes, 2008).

Slutsats

Det vore knappast lämpligt att med stöd i ovanstående slå sig för bröstet och utropa att vi har lyckats skapa en helt harmonisk interaktion. Samtidigt skall vi inse att vi vänder oss till en grupp som kommer från olika kunskapsområden där konventioner och uppfattningar om undervisning och lärande varierar, något som faktiskt ger oss en mer differentierad bild av interaktionen än om vi skulle haft en homogen grupp där variationen av åsikter varit mer begränsad.

Resultatet har visat vad som kan vara utmaningar mot en problemfri interaktion. Likaså torde det ha framgått att det är viktigt att skapa en god relation mellan ledning och kursdeltagare; det senare förefaller vi ha lyckats relativt väl med. Frågan *Is building rapport important in DE?* (Murphy & Rodríguez-Manzanares, 2012) kan entydigt besvaras med ja för ett kursupplägg som detta. Det vore knappast möjligt att genomföra en kurs med interaktion mellan deltagare och ledning om man inte lyckades skapa goda relationer och eftersom utvärderingar och minnet av kursen nog, utan överdrift, kan sägas vara övervägande positiva är det inte osannolikt att vi lyckats skapa något som påminner om en "*harmonious interaction*".

Rekommendationer

Ovan behandlade vi gruppens, individens och ledningens roll för interaktionen men om vi skall ge mer generella rekommendationer måste vi även reflektera över hur själva kursdesignen samverkar med dessa faktorer. Syftets **tredje** del handlar om att utifrån vårt datamaterial: *ge sådana rekommendationer som med stor sannolikhet främjar harmonisk interaktion och nätbaserat lärande generellt*. Vi inleder rekommendationerna med hur vi bör introducera kursen. Därefter drar vi slutsatser om själva kursdesignen. Rekommendationer om deltagares och kurslednings agerande avslutar rekommendationerna.

Introducera

Deltagare kan komma till en nätkurs med ganska skiftande erfarenheter och uppfattningar om hur det skall vara. Vi har de som gått nätkurser med en viss design innan; vi har de som har föreställningar om hur det är eller skall vara och vi har de som kommer ganska förutsättningslöst. Det finns säkert flera varianter. Oavsett vilken typ av deltagare vi möter gäller det att så tydligt som möjligt **informera** om hur den kurs de nu skall gå är konstruerad, gärna vid en träff **IRL** om det är möjligt. Min erfarenhet är att deltagare i första hand vill veta det praktiska d.v.s. vad de skall göra, hur det skall göra och när det skall göras. Våra pedagogiska visioner, förankrade i årtal av litteraturstudier om lärande, kan vi med fördel begränsa då vi ju har alla möjligheter att demonstrera dessa under kursens gång.

Designa för nätet

Det framgår av deltagarnas svar att det ibland kan vara svårt att **navigera** rent praktiskt. Allmänna rekommendationer om att man skall göra det så tydligt som möjligt kanske inte säger så mycket men det kan vara av värde att man informerar sig om typsnitt, textavsnitt och rubriker. Detta är sådant som man i huvudsak måste tänka igenom före kursstart.

Hur man **arbetar** i kursen och med vilket **material** är kanske det som främst intresserar en lärare. En nätkurs, åtminstone av det slag vi här har beskrivit, är i någon mening inte slutet på samma sätt som en campuskurs. Vi har visserligen, eller snarare måste ha, kursplan och litteraturlista som vi måste förhålla oss till, men det vore att gravt misshushålla med de möjligheter som en nätkurs erbjuder om vi inte också utnyttjade möjligheterna att söka **resurser** utifrån **intresse**. De kursdeltagare som inte är vana vid (och kanske inte heller vill) läsa annat det som är **obligatoriskt** skall uppmuntras att **utforska** ytterligare resurser utifrån intresse. För detta är det nödvändigt att dels presentera exempel på valbara resurser och dels presentera exempel på sådant som är **annorlunda** än vad som av tradition används inom institutionella kontexter Om vi skall utnyttja nätets möjligheter, räcker det inte att läsa textböcker och traditionella tidskriftsartiklar utan vi måste även söka bland tidningsartiklar, blogginlägg, videoklipp m.m.

Delta generöst

Ett problemfritt och fruktbart arbete bygger på att deltagarna vet vad som förväntas av dem, att de är beredda att acceptera villkoren för detta samt att kontexten gör det möjligt för dem att fungera som det var tänkt. Organiserar man deltagarna i mindre arbetsgrupper spelar nästan alltid **sammansättningen** en viktig roll. Här kan man ha mycket uttalade idéer om vilka kriterier man skall ha för grupp-sammansättningen men dessa ger sällan entydiga resultat då gruppdynamiken är svår att förutsäga. Däremot bör man ge tydliga **anvisningar** för hur gruppen skall lösa sina uppgifter. I vårt material har det visat sig att tidsramar är viktiga. Likaså att inläggen har rimlig omfattning med en informell och utforskande stilnivå som ger bättre förutsättningar för en autentisk dialog än inlägg som antingen är likgiltiga eller tvärsäkra.

Även om en rad omgivningsfaktorer spelar in, faller ett stort ansvar för utfallet i en kurs på den enskilde deltagaren. Nyckelbegrepp från datamaterialet ovan är **ansvar** och **initiativ** både vad gäller det egna agerandet och det gemensamma. Deltagare som mindes hur det var i kursen påtalade att kursen blir vad man gör den till; man måste **bidra** med sitt kunskande och erfarenheter men man måste i lika hög grad läsa och **intressera** sig för andras bidrag.

Led förebildligt

Till kursledningens mera handfasta aktiviteter hör att på en övergripande nivå övervaka och organisera arbetet. Till de mer grannliga uppgifterna hör det som deltagarna här beskriver som att vara **närvarande** genom att delta i diskussionerna och ge **feedback**. Här måste kursledningen gå en balansgång och vara lyhörd för när man faktiskt behöver synas och när man skall låta deltagarna sköta sig själv så att inte en autentisk diskussion avstannar genom att en lärare ger argument som tystar deltagarna. Ett sätt att beskriva rollen är att den skall fungera som en modell eller **förebild** för ett konstruktivt agerande i en nätkurs. Detta innebär att det är nödvändigt att kursledaren visar ett personligt **engagemang** i det pågående kunskapsarbetet både genom att dela med sig av eget kunnande och genom att uppmuntra och visa intresse för de studerandes egna initiativ.

Tabell. 3. Kritiska faktorer att beakta vid planering och genomförande av nätkurs där kolumnerna från vänster till höger visar en ökande grad av konkretion.

Introducera	Praktisk Information	Vad När Hur IRL
Designa	Navigering	Tydlig Enkel Bekant
	Arbetssätt	Obligatoriskt Intressedrivet
	Material	Kursplanebundet Framväxande Okonventionellt
Delta	Grupp	Sammansättning Anvisningar
	Individ	Ansvar Initiativ Intresse
Led	Aktivitet	Övervaka Organisera
	Engagemang	Feedback Närvaro Förebild

Avslutningsvis vill jag ställa frågan om hurvida vi har fått veta något som vi inte visste tidigare. Inledningsvis konstaterade vi att olika forskningsrapporter kommit fram till att det är nödvändigt att informera deltagarna om hur de förväntas agera och att det är nödvändigt att hitta en bra balans mellan den innehållsliga diskussion och de mer socialt präglade inslagen. De här resultaten motsäger inte på något vi det som framkommit här.

Det som kan vara värt att fortsätta fundera över i vår kurs handlar om det stora utbudet av okonventionella resurser på nätet. Kursdeltagarna verkar inom en institutionell kontext där traditionella akademiska texter är bärare av ett innehåll som, i vilket fall studenter, förväntas göra till sitt eget genom att först läsa (konsumera) och sedan demonstrera att de behärskar i en examination. På nätet finns emellertid ett överflöd av både konventionella- och okonventionella resurser där de senare med stor sannolikhet inte återfinns i kursernas litteraturlistor.

De nya resurserna (och även de gamla) gör det möjligt att i kurserna bejaka studerandes intressestyrda agendor på ett sätt som vi kanske inte riktigt vet hur vi skall handskas med. Vi såg i den här undersökningen att deltagarna hade varierande uppfattningar om det som presenterades för dem som valmöjligheter.

Inom våra institutionella praktiker har vi normalt ingen strategi för hur vi handskas med ett innehåll som växer fram i en kurs där deltagarna ensamma eller tillsammans gör egna val och producerar något som växer fram under kursens gång. Kurslitteraturens innehåll används då mer som ett medel att få igång diskussionen än som något som skall bäras med som en sorts kunskapsbagage.

Referenser

Anderson, T., & Dron, J. Three generations of distance education pedagogy. *The International Review of Research in Open and Distance Learning, North America*, 12, nov. 2010. Available at: <http://www.irrodl.org/index.php/irrodl/article/view/890>. Date accessed: 12 Apr. 2011.

Bain, Y. (2011). ALT-C 2011 Proceedings Papers: 0136 Learning Through Online Discussion: A Framework Evidenced in Learners' Interactions. Hämtad från <http://repository.alt.ac.uk/2172/>

Capdeferro, N., & Romero, M. (2012). Are online learners frustrated with collaborative learning experiences?. *The International Review Of Research In Open And Distance Learning*, 13(2), 26-44. Retrieved from <http://www.irrodl.org/index.php/irrodl/article/view/1127/2179>

Downes, S. (2008). *elearn Magazine: Seven habits of highly connected people*. Hämtad September 7, 2012, från <http://elearnmag.acm.org/featured.cfm?aid=1373286>

Jonsson, L-E., Säljö, R. (2009). The Online Seminar as Enacted Practice. *Institutional transformation through best practices in virtual campus development : advancing e-learning policies*. Mark Stansfield & Thomas Conolly (Eds.). Hershey: Hershey PA : Information Science Reference. ISBN/ISSN: 9781605663586

Murphy, E., & Rodríguez-Manzanares, M. (2012). Rapport in distance education. *The International Review Of Research In Open And Distance Learning*, 13(1), 167-190. Retrieved from <http://www.irrodl.org/index.php/irrodl/article/view/1057>

Ravenscroft, A. (2011). Dialogue and connectivism: A new approach to understanding and promoting dialogue-rich networked learning. *The International Review Of Research In Open And Distance Learning*, 12(3), 139-160. Retrieved from <http://www.irrodl.org/index.php/irrodl/article/view/934>

Wegerif, R. (2008). Dialogic of dialectic? The significance of ontological assumptions in research on educational dialogue. *British Educational Research Journal*, 34(3) pp. 347-361. Hämtad Oktober 15, 2012, från <http://dx.doi.org/10.1080/01411920701532228>